

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

A GAZDÁLKODÁS GYAKORLATÁBÓL

GAZDASÁGI NEHÉZSÉGEK ÉS MEGOLDÁSUK ÚTJA A TISZAVASVÁRI ZÖLDMEZŐ TERMELŐSZÖVETKEZETBEN

HODINA PÉTER dr.—KÖBLÖS ANDRÁS

A Szabolcs-Szatmár megyei Tiszavasváriban működő Zöldmező Tsz 1686 kh összes és 1394 kh közösen művelt területen átlagosan 10,37 aranykoronás földön gazdálkodik, évek óta gyengén.

Bár a gazdaság nem tartozik a kedvező természeti adottságú termelőszövetkezetek közé, közgazdasági és egyéb adottságai nem indokolják a stagnáló, gyenge gazdasági eredményeket. A mérleghiány, a tartalékolási és felhalmozási lehetőségek hiánya azonban nagymértékben nehezítik, sok esetben lehetetlenné teszik az ésszerű, eredményes gazdálkodást. Az évek óta ismétlődő mérleghiány miatt kialakult „szükséggazdálkodás” a gazdasági munkában törvényszerűen szervezetlenséget, kapkodást eredményezett.

Általános tapasztalat, hogy ilyen körülmények között sohasem sikerül megteremteni a tervszerű gazdálkodásnak azt az alapvető feltételét, amely a kapacitást jelentő állóeszközök és forgóeszközök mindenkor megfelelő aránya jelent. Ennek a helyzetnek egyenes eredménye, hogy még a legjobb szakemberekkel sem lehetséges az ellenőrzött, fegyelmezett munka tökéletes megszervezése.

Ahhoz, hogy a termelőszövetkezet a gazdasági problémákat felszámolja, ismerni kell az azokat kiváltó okokat. Véleményünk szerint elsődlegesen a következő problémakörök kívánnak részletes vizsgálatot és elemzést:

- a termelőszövetkezet termelési struktúrája,
- a ráfordítási színvonal,
- a munka termelékenységé,
- a vezetői munka.

A TERMELŐSZÖVETKEZET TERMELÉSI STRUKTÚRÁJA

A gazdaság termelési struktúrája az elmúlt években igen kedvezőtlen volt, és a megváltoztatására tett lépések is csak fokozatosan hozzák majd meg gyümölcsüket.

Az 1968. évi termelési struktúráról képet kapunk, ha az alábbi táblázatot szemléljük:

	Halmazott termelési érték ezer Ft-ban	%-ban
Növénytermelés	7 288	71,6
Állattenyésztés	2 778	27,3
Egyéb tevékenység	105	1,1
Összesen:	10 171	100,0

Az adatokból kitűnik, hogy az állattenyésztés aránya túlzottan alacsony. Még inkább áll ez az egyéb tevékenységekre, aminek az az oka, hogy a szövetkezet sem kiegészítő, sem segédüzemi tevékenységet nem folytatott; még a gazdaság traktor- és gépparkjának javítását is teljes egészében a gépjavító állomás végzi.

A jelenlegi megerősített vezetés csaknem hároméves kitartó munkájának eredményeképpen az állattenyésztés terén jelentős javulás várható.

1968 második felében elkészült egy új 114 férőhelyes marhaistálló és ez lehetővé teszi, hogy a marhaállomány növekedjék. Csupán a marhahizlalásban az 1968. évi 43 q helyett 1969-ben közel 100 q-val lehet számolni. Az 1967—68-ban lecsereült kocaállomány termelése és szaporulata is biztató eredmények elérésére ad lehetőséget. 1968-ban 345 db hizót értékesítettek, de 1969-ben 570 db hizó értékesítésével lehet reálisan számolni. A juhászatban a peccsenyebárány-termelésre való áttérés az árbevételben fog kedvezően jelentkezni.

A növénytermelésben a magasabb termelési értéket és a jobb foglalkoztatást biztosító intenzív kultúrák kiszélesítését, bővítését határozták el. 62 kh almást és 71 kh szőlőt telepítettek.

A korábbi két évben történt változtatások hatása a folyamatos pénzbevételek, valamint az egyenletesebb, nagyobb hullámszórásoktól mentes évenkénti termelési érték területén fog jelentkezni. A növénytermelés eddigi magas aránya mellett ugyanis számolni kell azzal, hogy egy-egy kedvezőtlenebb termésű év igen érzékenyen érintheti a gazdaságot és a tagság jövedelmét.

A területi termelékenység (a kat. holdra jutó termelési érték) a tsz-ban az 1966. és 1967. években csak kismértékben maradt el a megye és a járás átlagos értékétől (4, illetve 6%-kal), az országos szövetkezeti átlaghoz képest is csupán 17%-os az elmaradás. A szőlőterület 1968. évi és a gyümölcs későbbi termőre fordulása után ez a különbség megszűnik, sőt a Zöldmező Termelőszövetkezet javára kezd az eltérés bekövetkezni.

Előve arra kell gondolnunk tehát, hogy a területéhez viszonyított termelés nagysága nem indokolja, hogy a gazdaság „gyenge tsz” legyen, és évente 1 millió Ft-ot megközelítő üzemviteli állami támogatásban részesüljön.

Nem ilyen kedvező azonban a helyzet, ha a gazdálkodás többi általános mutatóját szemléljük. Az 1 kh területre jutó szövetkezeti bruttó jövedelem tekintetében már lényegesen nagyobb lemaradásról beszélhetünk. 1966-ban

a Zöldm
delem 1
mutató
termelő
2373 Ft

196
tor átl
már ut
gyobb
kezetek
tsz term
inkább
tott üz
Ez
ráfördi

Az
és 196
kezeti

A
költség
kedvez
szövet
delem
jutó r
ban 8
a meg
szekto

A
szövet
gatás
1968-
67-ről
ért el
lem, l

50%-
a tag
folyt
lag k
mőre

a Zöldmező Termelőszövetkezetben az 1 kh-ra jutó szövetkezeti bruttó jövedelem 1413 Ft, 1967-ben 1450 Ft, 1968-ban pedig 1589 Ft volt. (A hasonló mutató a megyében 1967-ben 2030 Ft, a járási átlag szerint 2020 Ft és a termelőszövetkezeti szektor átlagában 1966-ban 2030 Ft, 1967-ben pedig 2373 Ft.)

1967-ben a megyei és a járási átlaghoz képest majdnem 30%-os, a szektor átlaghoz viszonyítva pedig közel 40%-os a lemaradás. Ez a különbség már utal arra, hogy a termelőszövetkezet azonos termelési értéket jóval nagyobb anyagi ráfordítással termelt meg, mint általában a termelőszövetkezetek. A nagyobb anyagi ráfordítást azonban nem teljesen indokolják a tsz természeti és közgazdasági adottságai, s az alacsony bruttó jövedelem inkább a termelési struktúrával és a gazdálkodás korábbi években kialakított üzemi viszonyaival függ össze.

Ezek a mutatók viszont már elvezetnek bennünket a korábban említett ráfordítási színvonal problémaköréhez.

A RÁFORDÍTÁSI SZÍNVONAL ALAKULÁSA

Az 1 kh területre jutó anyagköltség 1966-ban 3343 Ft, 1967-ben 2998 Ft és 1968-ban 5712 Ft volt. (A Szabolcs megyei, a járási és a termelőszövetkezeti szektor átlagadatai 1967-ben 2660—2670 Ft között alakultak.)

Az 1968. évi kiugróan magas termelési értéket ugyancsak magas anyagköltség-ráfordítással érték el. Ezek után már érthető, hogy a viszonylag kedvezőbb területegységre jutó termelési érték ellenére miért alacsony a szövetkezetenél az ugyancsak területegységre jutó szövetkezeti bruttó jövedelem. A magas anyagköltség-hányad miatt természetesen az egy tagra jutó részesedés is kedvezőtlen; ez a Zöldmező Termelőszövetkezetben 1966-ban 8101 Ft, 1967-ben 8329 Ft és 1968-ban 12 430 Ft körül alakult ki, míg a megyei átlag 1967-ben 11 790 Ft, a járási átlag 12 110 Ft és a szövetkezeti szektor átlaga 1966-ban 12 031 Ft, 1967-ben pedig 14 862 Ft volt.

A kedvezőtlenül alacsony részesedés még alacsonyabb lett volna, ha a szövetkezet nem részesül évente megkülönböztetett üzemviteli állami támogatásban. Ez egy tagra vetítve 1966-ban 5058, 1967-ben 2519 Ft volt és 1968-ban is meghaladta az 5000 Ft-ot. Az egy tagra jutó részesedés 1966—67-ről 1968-ra ugyan jelentősen nőtt (majdnem 50%-kal) és közepes szintet ért el, de a növekedés nagyságát nem fedezte a megtermelt bruttó jövedelem, hanem azt állami támogatásból finanszírozták.

A több mint 64%-os termelésiérték-növekedés (ami mögött majdnem 50%-os tényleges termelésnövekedés állott) népgazdasági szinten is indokolta a tagság személyes jövedelmének a felemelését. A magas anyaghányaddal folytatott termelés sajnos továbbra is alacsony szinten stabilizálja a viszonylag kevés szövetkezeti bruttó jövedelmet. Ezt némileg javítja a szőlő termőre fordulása és a gyümölcsös későbbi termelésbe állítása.

A főbb ágazatok részletesebb vizsgálata alapján méginkább kitűnnek

a jövedelmezőség javításának tennivalói. A termésátlagok és átlaghozamok alakulását a következő adatok szemléltetik:

	1966. év	1967. év	1968. év
Búza (q/kh)	13,5	13,6	12,0
Árpa (q/kh)	12,2	10,1	11,0
Kukorica (q/kh)	6,7	7,1	12,1
Borsó (q/kh)	4,8	5,2	3,0
Cukorrépa (q/kh)	128,5	132,0	158,3
Dohány (q/kh)	4,2	4,8	6,1
Burgonya (q/kh)	62,5	68,1	46,9
Pillangósok (q/kh)	19,3	19,0	18,0
Szőlő (q/kh)	21,8	23,4	32,4
Tehenészet (1/tehen/év)	1837	1922	2034
Marhahizlalás (kg/nap/év)	0,95	0,77	0,89
Sertéshizlalás (kg/nap/év)	0,51	0,49	0,51
Juhászat (gyapjú) (kg/db/év)	5,4	6,3	6,9

Nyilvánvaló, hogy az alacsony takarmány-termésátlagok és az ezzel járó magas takarmányköltség eleve konzerválja az állattenyésztés veszteségességét. A szarvasmarhatartás nagy veszteségéhez a tejhozam alacsony szintje erősen hozzájárult. Jelentős viszont, hogy a tejhozam 1967-ben és 1968-ban egyaránt növekedett, sőt az átlaghozam további növekedésével számolhatunk, ha figyelembe vesszük, hogy sikeresen megoldották a tehenállomány tbc-mentesítését és a tehenészet kedvezőbb elhelyezését. Az utóbbi a költség szint — elsősorban a takarmányozási és munkadíjköltségek — csökkenésében, a tbc-mentesítés pedig az árbevétel kedvezőbb alakulásában jelentkezik majd.

A szövetkezet termelésének magas költség szintje több tényező együttes hatására alakult. A már említett fogyatékokon kívül meg kell említeni, hogy gazdasági alapjaiban rendkívül legyengült, munkaszervezetében hiányosan szervezett tagsággal indult el az új vezetés. Lényegesen mélyebb szinten állott a Zöldmező Termelőszövetkezet, mint a község többi hat termelőszövetkezete. A szövetkezet hosszú ideig megfelelő főkönyvelő, főagronómus nélkül működött. A tagság ösztönös törekvéseként alakult ki a gazdaságban a munkanap és normálhold hígítása (az objektív okok következtében nem megfelelő ellenőrzés ezt lehetővé tette). Ennek hatása azok magas önköltségében is jelentkezett.

A MUNKA TERMELÉKENYSÉGE ÉS A VEZETÉS PROBLÉMÁI A SZÖVETKEZETI GAZDASÁGBAN

A gazdaságban az 1 kh-ra jutó munkanap-felhasználás 1966-ban 26, 1967-ben 27 és 1968-ban 31 nap volt. (Szabolcs megye átlagában 1967-ben 26, a járási átlagban 25 és a termelőszövetkezeti szektor átlagában 1966-ban és 1967-ben is 21 nap volt.)

Sem a termelési struktúra, sem az elért termelési átlagok nem indokol-

ták a ter
mészetet
nálást.
megvaló
nyének

A g
A munk
kaegysé
gépi tal
ben meg
normak

A m
munkac
és a mu
Az

munkac
teljesíté
leges, p
az ezek

Fo
sok ter

A
val és
sága a
szövetk

jut, mi
sem ha
bet tel

kozik a
(738,6)
mutató

mékkö
kívül n

FI
norma

(1 tra
letre j
dik, h

Ugyan
illetve
nincs

E
kezetl
Össze
kat ka

ták a területegységre jutó munkanap-felhasználás ilyen magas szintjét. Természetesen a tagság foglalkoztatása megkövetel bizonyos munkanap-felhasználást. A tagság munkaerejének kihasználása azonban produktívabban is megvalósítható, illetve a munkanap-felhasználásnak és a termelés eredményének kedvezőbb aránya alakítható ki.

A gazdaságban az ún. pénzbeli munkadíjazási rendszert alkalmazzák. A munkadíjazás alapját képező normákat általában az érvényben levő munkaegységkönyv alsó díjtételeinek figyelembevételével állapították meg. A gépi talajmunkák normatíváit az 1966. március 19-i Mezőgazdasági Értesítőben megjelent utasítás, illetve az akkori főmezőgazdász által megállapított normakimutató szabályozta.

A megállapított normákra a teljesítések arányában egységenként 25 Ft munkadíjat írtak jóvá egész évben. A jóváírt munkadíj képezte az előlegek és a munka szerinti egyéb juttatások alapját.

Az amúgy is hiányos ellenőrzés, továbbá az alacsonyan megállapított munkadíj-színvonal arra ösztönözte a tagságot, hogy felhígítsák a munkanap-teljesítést. Ezért a nyilvántartott munkanapok egy része mögött nincs tényleges, produktív munka, s az egyes ágazatokra elszámolt munkanapok és az ezekre kifizetett díjak nincsenek arányban a termeléssel.

Fokozottabban jelentkezik ez a probléma a segédüzemági szolgáltatások területén, ami igen jelentős többletköltséget okoz a gazdaságnak.

A gazdaság 11 db traktorral (12,4 traktoregység), 2 db tehergépkocsi-val és 2 db gabonakombájnnal rendelkezik, tehát a szövetkezet gépellátottsága a szövetkezeti átlagnál lényegesen jobb, hiszen a Zöldmező Termelőszövetkezetben egy traktoregységre 85 kh, azaz 25 kh területtel kevesebb jut, mint a szövetkezetek átlagában. Ezt a gépparkot a szövetkezet közel sem használta ki, hiszen 1966-ban 64, 1967-ben 60 műszaknappal kevesebbet teljesített, mint a szövetkezeti átlag. A rossz gépkivhasználás megmutatkozik abban is, hogy az egy traktoregységre jutó normálhold-teljesítmény (738,6) is alatta marad az országos átlagnak (952,0). A rossz gépkivhasználási mutató természetesen a normálhold-önköltségben, majd közvetetten a termékköltségben mutatkozott meg, ami az egyes termékek önköltségének rendkívül magas voltában jelentkezett.

Figyelmeztető jelenség, hogy a rossz gépkivhasználás rendkívül magas normálhold-felhasználással párosul. A gépkivhasználási mutató alakulásából (1 traktoregységre jutó normálhold-teljesítmény), valamint az 1 kh területre jutó magas normálhold-felhasználásból (9,05) egyértelműen kirajzolódik, hogy a gépi munkák szervezése problematikus, az ellenőrzés hiányos. Ugyanazzal a problémával állunk szemben, mint a munkanap-felhasználás, illetve teljesítés mutatójánál. A normálhold-teljesítmények egy része mögött nincs megfelelő munka, illetve azok csak névlegesek.

Ezen tények alapján már érthető, hogy miért olyan magas a szövetkezetben a gépi és fogatmunkák egységnyi teljesítményének önköltsége. Összehasonlítva az országos termelőszövetkezeti átlaggal, a túlóradíjakat kapjuk.

	Zöldmező Tsz	Szövetkezetek országos átlaga
A traktorpark 1 normálholdjának önköltsége (Ft)	85,30	67,0
A tehergépkocsipark 1 normálholdjának önköltsége (Ft)	84,30	65,0
1 kettős lófogatnap önköltsége (Ft)	164,64	126,0
A traktorpark 1 műszakjának önköltsége (Ft)	489,85	381,0
1 műszak önköltsége a tehergépkocsiparknál (Ft)	421,87	369,0

A viszonylag magas és ugyanakkor fiktív normálhold-teljesítmény azért is káros a szövetkezet számára, mert a gépállomány javítását teljes egészében a gépállomás végzi. Minél több a fiktív teljesítés, annál magasabb a javítási költség, ami végül is a termékek önköltségében csapódik le.

Meg kell azonban említeni, hogy a községben működő termelőszövetkezetek közül még így is a Zöldmező Termelőszövetkezetben a legalacsonyabbak a javítási költségek. A többi termelőszövetkezet ugyanis mindegyik saját gépjavitó részleget üzemeltet. Nem kell bizonyítani, hogy az ilyen kis területtel rendelkező szövetkezetek gépjavitása nem lehet rentábilis. Józan előrelátásról tesz tanúbizonyságot az a tény, hogy felvetődött a közös gépjavitó állomás megszervezése. Ennek gazdasági kihatása a javítási költségek csökkenésén túlmenően az is lehetne, hogy a kis területű termelőszövetkezetek a közös vállalkozásokat (a gépjavitó állomás sikeres működésének példáján okulva) más területekre is kiterjeszthetnék. E törekvés legaktívabb képviselői éppen a Zöldmező Tsz-ből kerültek ki.

Jelentős tartalék rejlik még a szállítási viszonyok megjavításában is. A mintegy 1000 hektár területű termelőszövetkezetben a szállítási maximum 25 km. A munkaigényes szőlő és gyümölcs is 10–12 km távolságra került, amiből 2–4 km a földút. Munkacsúcsok idején a személyszállítás (120 fő) szinte megoldhatatlan feladat, és éppen ekkor (metszés, szüret) a legrosszabbak az útviszonyok. A rossz útviszonyoknak azonban nem ez az egyetlen vetülete. A szüreti munkák 40–50 napig is elhúzódnak, és az emiatt kárba vesztett termés — szerény számítások szerint — mintegy 400 q-t jelentett 1968-ban. Ez 1968. évi áron kb. 200 000 Ft-ot tett ki, ami a megépítésre váró bekötőút értékének 10%-át teszi ki. A gyümölcsös termőrefordulásával ez a kiesés még fokozódik és kb. 5–7 év alatt annyi termés veszik el, ami a bekötőút teljes értékét is eléri. Ez egyben azt jelenti, hogy 5–7 év alatt megtérülne a hiányzó útszakasz építési költsége.

A megerősített új vezetés (az elnök mellett a főkönyvelő és főmezőgazdász) felismerte ezeket a problémákat és az 1969. évben már ennek szellemében is cselekedett. A szervezett és ellenőrzött gazdálkodás személyi feltételeit a tagság egyéni érdekeltségének kihasználására alapozva igyekeznek megteremteni. Bevezetik mindenütt a munka eredményéhez kapcsolódó díjazást. A munkadíjazás módosításánál a ráfordításokkal való ésszerű gazdálkodást prémiumfeltételként rögzítik. A jelentős üzemviteli állami támogatás célszerű felhasználása és a körülmények közötti gazdálkodás eredményeképpen várható, hogy a tiszavasvári Zöldmező Termelőszövetkezet is hamarosan a megzsilárdult gazdaságok sorába kerül.

MUNKA

A múlt
értekezlet
intézetek
sági szak
szocialista
delemos
kérdéscit.
tarifalási
komplex
tatóintézm
évek óta

Az ért
sági Kut
nev nyit
számláló
Munkov
dasági A
gár szöv
üdvezölt
kívüli fo
feszítése
ról, ame
kérdések
tán az c
döttei er
a hazai
jazás tör
zetét és

M.
mokrati
hogy ná
gozóina
gét tel
díjjal é
fenn. A
belüli p
A ter
ösztonz